

İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ GÖRSEL ÖGELERE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNDEN HAREKETLE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

*Abdulkadir KIRBAŞ**

*Salih ORHAN***

*Yakup TOPAL****

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı 2011-2012 eğitim- öğretim yılında işlenen/okutulan 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan görsel unsurların (resim, fotoğraf, karikatür vb.) Türkçe öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda, Türkçe ders kitaplarının eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu, Erzurum ili Palandöken ilçesinde 35 ilköğretim okulunda görev yapan 92 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri öğretmen görüşlerini belirlemeye yönelik 13 maddelik olan tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, hiç katılmıyorum şeklinde öğretmen görüşlerini içeren 5'li Likert derecelendirme tipindeki Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Unsurlarla İlgili Öğretmen Görüşleri Ölçeği (Uzuner, Aktaş ve Albayrak, 2010: 729) araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri ve Türkçe eğitimcilerinin görüşleri alınarak araştırmacı/ lar tarafından geliştirilmiş ve 18 maddeye çıkarılmıştır. Geliştirilen ölçeğin kapsam geçerliliği, anlaşılabilirlik ve güvenilirliği sağlanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı Alpha 0.84 olarak belirlenmiştir. Öğretmen görüşlerini belirlemede madde bazında frekans (n) ve yüzde (%) kullanılmıştır. Sonuç olarak Türkçe öğretmenleri 9., 10., 12., 13., 15. sorulara tamamen katılıyorum; sadece 17. soruya katılıyorum; 1., 4., ve 7. sorulara kararsızım; 16. soruya katılmıyorum, 5., 11. ve 14. sorulara hiç katılmıyorum şeklinde cevap verdikleri; 18. soruya tamamen katılıyorum ve katılıyorum; 2., 3. ve 8. sorulara da kararsızım ve katılmıyorum şeklinde ağırlıklı olarak cevap verdikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucundan hareketle 8. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görsel materyallerin konuşma ve yazma becerilerini geliştirmede yetersiz kaldığı fakat konuların açıklanması ve konularla bütünlüğü açısından yeterli olduğu sonucu çıkarılabilir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, Türkçe öğretmen görüşleri, görsel öğeler.

* Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: kadir_smk@hotmail.com

** Dr., Öğretmen MEB, El-mek: salihorhan2009@hotmail.com

*** Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: yakuptopal@hotmail.com

TEACHERS VIEWS MOVING VISUAL ELEMENTS IN ELEMENTARY TURKISH A CRITICAL LOOK AT TEXTBOOKS

ABSTRACT

The aim of this study, prepared by the Ministry of National Education in the academic year 2011-2012 are processed/taught 8 Turkish text books in the class of visual elements (pictures, photographs, cartoons, etc..) Turkish views of teachers, by addressing a critical examination of Turkish text books. The study group, 35 primary schools serving the town of Erzurum province Palandoken Turkish teacheris 92. I completely agree with the views of teachers to determine the13-item data of the study, agree, undecided, disagree, strongly disagree-shaped 5-point Likert-type rating scale Turkish Textbooks Teacher's opinions about the visual elements (Uzuner, Aktas, Albayrak, 2010:729) were collected. Turkish teachers and Turkish educators in the researchof this scale, in consultation with the researcher/sand 18 substance was developed by. The validity of the scale developed in the scope, understandability, and reliability is provided. The reliability coefficient alpha of the scaleis determined as 0.84. The views of teachers in determining the matteron the basis off requeryency(n) and percentage (%) was used. *As a result, Turkish teachers, 9th, 10th, 12th, 13th, 15thI completely agree with the questions, only 17 agree with the question; 1, 4, and 7I am undecided questions; 16 Question, disagree, 5, 11and 14 to have responded to the questions in the form of strongly disagree, 18 I completely agree with the question, and I agree, 2, 3 and 8 I am undecided, and disagree with their answers to questions about the form have been identified.* The results of the researchaction 8th Class of visual materialsin Turkish text books are insufficient to develop speaking and writing skills, but enough to be concluded that the issues in terms of disclosure and integrity issues.

Key Words: Turkish textbooks, Turkish teachers' views, visual elements.

1. Giriş

Öğrencilerde kalıcı izli davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlanan eğitim, bir eğitim kurumu olarak okullarda planlı ve programlı olarak yapılmaktadır. Öğrencilerde meydana getirilmek istenen davranış değişiklikleri eğitim programları vasıtasıyla verilmektedir. Dolayısıyla eğitimin amacına ulaşabilmesi ve iyi birer öğrenci yetiştirebilmesi için hazırlanacak eğitim programları büyük bir öneme sahiptir. “Bir eğitim programının dört ögesi vardır: hedef, içerik, öğretme ve öğrenme süreci, değerlendirme. Eğitim programının başarılı olabilmesi bu dört ögenin de birbiri ile uyum içinde olmasına, hiçbirinin ihmal edilmemesine bağlıdır.” (Taş, 2007: 519) Bu öğelerden içerik, programda öğrencilere verilmek istenen şeyleri ifade etmektedir. Programlarda yaşama dair etkinlikler öğrenciler için öğrencilerin seviyeleri de dikkate alınarak düzenlenir. “İçerik, olguların ve olayların, ezberlenmek üzere ansiklopedik anlamda bir araya getirilmesi değil, tersine yaşama etkinliklerinin etkin bir çabayla öğrenci için sınıflandırılmasıdır. Böyle bir sınıflandırmada içeriğin; öğrencinin gelişim ve öğrenme düzeyine uygunluğu, bilimsel doğruluğu ve mantıksal düzeni önem taşır.” (Varış, 1991; Kaya, 2005: 81)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012*

Eğitim programının hedefe varmasında kullanılan araç-gereçlerin büyük bir önemi bulunmaktadır. Bu araç-gereçlerin başında ise gerek öğretmen gerekse öğrenci için vazgeçilmez bir önem arz eden ders kitapları gelmektedir. Ders kitapları, programlardaki belirlenen hedefleri öğretmeyi amaçlayan ve öğrenciler tarafından en fazla kullanılan araçlardır. “İçinde bulunduğumuz bilgi çağında kitap, bireyin doğrudan ilişki kurduğu en önemli bilgi ve kültür aracıdır. Kitap, çocuğun gelişiminde ve eğitiminde önemli rol oynar. Eğitim-öğretim sürecinde öğretmen ve öğrencilerin en çok kullandıkları araçların başında gelen ders kitapları, öğretimin amaçlarına ulaşmasında da büyük öneme sahiptir. Öğrencilere kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı ancak içerik ve tasarım açısından nitelikli kitaplarla kazandırılabilir.”(Uzuner vd, 2010: 722)

Ders kitaplarıyla ilgili olarak (Demirel ve Kıroğlu, 2005: 9)’da: “Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir.”diyerek programın uygulanması ve amacına ulaşmasında ders kitaplarının önemini vurgulamaktadırlar.

Ders kitaplarına yönelik Güneş’in (2002:5) tanımı “Ders kitabı; öğretim programları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap.” şeklindedir.

Ders kitaplarının bir diğer yönü ise derste kullanılacak veya kullanılabilir yöntem ve tekniklere uygun olmasıdır. Dolayısıyla ders kitapları hazırlanırken öğrencilerin ilgi, istek ve seviyelerini de dikkate alan teknik ve yöntemler ışığında hazırlanmasına dikkat edilmelidir. “Bir kitabın ders kitabı olarak nitelendirilmesi, ilgili dersin programıyla örtüştüğü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla programın hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun bir araç demektir. Bu açıdan bakıldığında, ders kitabı birçok aracın işlevini yerine getirme durumunda olan bir araçtır.” (Kılıç ve Seven, 2003: 19)

Ders kitapları, öğretmenlerin ders programını en etkili şekilde ve düzenli olarak uygulamalarına yardımcı olma, öğrencilerin ise dersi daha sistematik olarak işlemelerine fırsat vermek amacıyla hazırlanır. “Ders kitaplarının kullanılmasının birinci nedeni, programa uygun olarak hazırlanan bir organizasyondan oluşmasıdır. Ders kitapları Millî Eğitimin eğitim programına uygun olarak hazırlanmıştır. İkinci neden, bir öğretim materyali olarak kitabın kullanılmasıdır. Birçok öğretmenin bir ders kitabı seçmesinin ve kullanmasının üçüncü nedeni rahatlığıdır. Takiplendirmesi, ödevlendirmesi vs. kolaydır. Başka bir neden de öğrenci değerlendirmesinin amaçlanmasıdır. Çünkü bir ders kitabı bilginin özünü sağlar ve merkezi bilgi toplanmasını sağlar.” (Nelson, 1992: 152; Yanpar, 2005: 113-114)

Eğitim-öğretim sürecinde oldukça önemli bir yere sahip olan ders kitaplarında bulunması gereken bazı özellikler Taş (2007: 519) şöyle açıklamaktadır:

- 1- Ders kitapları Millî Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye kurulunca onaylı olması.
- 2- Türk milli eğitiminin genel amaçları doğrultusunda hazırlanmalıdır.
- 3- Eğitimdeki gelişmeler dikkate alınarak en uygun teknik ve yöntemler ışığında hazırlanmalı ve bu teknik ve yöntemlerin en verimli olarak uygulanabilirliğini sağlayacak nitelikte olmalıdır.
- 4- Eğitim programı doğrultusunda hazırlanmalı.
- 5- Görsel düzen, tasarım, fiziksel yapı, içerik, dil ve anlatım gibi özellikler göz önünde bulundurulmalıdır.

6- Ders kitaplarında kullanılacak metinler ve görsel unsurlar öğrencilerin seviyeleri dikkate alınarak seçilmelidir.

Bütün bunlar yapılırken yani ders kitapları hazırlanırken dikkat edilecek beklide en önemli hususlardan biri de bu kitaptan hareketle ders programını uygulayacak olan öğretmenlerin fikirlerinin alınması ve uygulama esnasında karşılaşılan aksaklıkların giderilmesinde öğretmenlerden destek alınmasıdır.

Ders kitapları öğrenciler için birinci dereceden kaynaklık teşkil ettiği için öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları konuya adapte edecek niteliklere sahip olması da gerekli bir özelliktir. Burada öğrenciler için önemli bir uyarıcı olarak kitapta kullanılan uyarıcılar karşımıza çıkmaktadır ki bunların da en önemli olanı görsel unsurlardır. Bunlar, konuları açıklayıcı ve konuların daha kolay anlaşılmasını sağlayan resim, grafik, şema, fotoğraf, plan, harita gibi öğretime yardımcı unsurlardır. “Planlı eğitim uygulamalarında kullanılan ders kitapları; açıklayıcı, yönlendirici, tamamlayıcı resim, grafik, şekil gibi öğretim materyallerine yer vererek öğrenme-öğretme sürecini daha canlı, ilgi çekici ve aktif hâle getirebilir.” (Küçükahmet 2001: 20) Görsellerle ilgili olarak Gikonv (1991: 23)’te “Ders kitaplarındaki görsel düzeni oluşturan öge olan resimleme, anlamı anlaşılır yapmak olan (illüstrasyon) kelimesi, Latince ‘Iustrare’ kökünden gelir. Bir metnin veya konunun içinde yer alan görsel varlıklara verilen isimdir. Asıl amacı bir fikri daha etkili ve verimli açıklamak, aydınlatmaktır. Bir görsel (illüstrasyon)in başarısı veya başarısızlığı onun bildiriği iletilmesine bağlıdır.” diyerek görsellerin fikri açıklamadaki etkisini ön plana çıkarmıştır.

Öğrencilerin görsellerden istenilen düzeyde yararlanmalarını sağlamak için seçilecek görsellerin temaya uygun olması ve kitapta en uygun yere konulmasını sağlamak gerekmektedir. “Resimlerin yerleştirilmesinde görünümün yanı sıra eğiticilik ve öğreticilik vasfına da önem verilir. Baskıların açık, net, estetik ve anlaşılır olması sağlanır. Türkçe dersinin vazgeçilmez araçlarından olan resimlemeler, öğrenme- öğretilme sürecinin etkililiğini artıracak materyallerdendir. Öğrencinin dikkatini istenen noktaya toplamak, ön bilgileri hatırlatmak, merak uyandırmak, onların neden-sonuç ilişkilerini, benzerlikleri, farklılıkları somut olarak görmelerini, uzamı algılayabilmelerini sağlamak gibi çeşitli amaçlar için kullanılırken; derslere canlılık kazandırmaya ve öğrenciyi aktif olarak öğrenme-öğretme sürecine katmaya da etki eder”. (Uzuner ve diğerleri, 2010:722).

Özby (2006: 186)’da, dil becerilerinin geliştirilmesinde görme duyusunun önemli bir yeri olduğunu ve Türkçe öğretmenin gerek ders gerekse ders dışı faaliyetlerinde öğrencilerin görme duyularına hitap eden materyalleri de kullanmaları gerektiğini vurgular.

Görsel unsurlar öğrencilerin dersi daha iyi anlamalarına ve öğrendiklerinin daha kalıcı olmasına büyük bir katkı sunmaktadır. Çünkü ders içerisinde öğrencilerin duyu organlarına ne derece fazla hitap edilirse anlatılanlar o kadar etkili olabilmektedir. Özellikle görsel zekâsı gelişmiş öğrencilerin başarısında vazgeçilmez bir yere sahip olan görsellerin ders kitabında kullanımı, temel dil becerilerinin gereğince geliştirilebilmesinde son derece önemlidir. Çünkü “görsel-uzaysal zekâyâ sahip insanlar, yer, zaman, renk, çizgi, şekil, biçim ve desen gibi olgulara ve bu olgular arasındaki ilişkilere karşı aşırı hassas ve duyarlıdır. Dolayısıyla, görsel-uzaysal zekâsı güçlü olan kişiler, varlıkları, olayları veya olguları görselleştirerek ya da resimlerle, çizgilerle ve renklerle çalışarak en iyi öğrenirler.”(Saban 2005: 9)

Öğrencilerin bilgi edinmelerinde okuma ve dinleme eylemi kadar görsel bir unsur kullanma da önemlidir. Zira bazı öğrencilerin okuyarak ya da dinleyerek kavrayamadıkları bir metni, o metnin ana fikrini anlatan bir görsel unsur kavrayabilir veya kavramasında yardımcı bir unsur olarak kullanılabilir. “Öğrenciler, dinleme ve okumada olduğu kadar gözleyerek de bilgiler ve düşünceler edinirler. Görsellerle zihinsel görüntüler oluşturmak ve bazı olayları zihinde

canlandırmak daha kolaydır. Bu nedenle öğrencilere çeşitli görsellere bakma, incelenme ve okuma fırsatı verilmesi büyük önem taşımaktadır.”(Güneş 2007: 249)

Etkili bir iletişimin gerçekleşebilmesi bu yolların kullanımındaki niteliğiyle doğru orantılıdır. Bu nedenle Türkçe eğitiminde bu becerilerin geliştirilmesinde kullanılacak yöntemlerin büyük bir önem arz ettiği aşikârdır. “*Ana dili öğretiminde kalıcılığı sağlayan en önemli unsur, öğretim sırasında bireyin ilgi ve dikkatini öğrenilen konuya çekmedir. Öğretim sırasında bireye çok uyarınlı bir ortam sunulduğunda, öğrenilen bilginin kalıcılık süresi uzatılmış olmaktadır. Özellikle ilköğretim dönemindeki çocukların ilgi ve dikkat çekici ortamlarda öğretim görmeleri, onların ana dili öğretimi konusunda da daha başarılı olmalarını sağlayabilir. Ana dili öğretiminde sadece didaktik yaklaşımların kullanılması beraberinde birçok sıkıntıyı getirebilir. Bireyin yaşamı boyunca dil kurallarına ilişkin bazı sıkıntılar yaşamaması bunun göstergelerinden biridir. Bu durum, dil öğretiminin sadece kuru bilgilerle verilmesine bağlanmaktadır. Ana dili öğretimi, ders kitaplarında yer alan metinler yoluyla yapılmaktadır. Bu metinler ise üstünde, sağında, solunda ya da altında çeşitli görseller verilerek kavratılmaya çalışılmaktadır.*” (Batur,2010:7)

Bu görüntüsel göstergeler, sadece okuduğunu anlamada değil, ana dilinin diğer etkinlik alanlarında da kullanılabilir. Öğrencilere yazma çalışması yaptırılacak konu ile ilgili konunun farklı yönlerini dile getiren resimlerin seçilmesi de yine öğrencilerin yaratıcı yazma yeteneklerinin geliştirilebilmesinde büyük öneme sahiptir. “*Günlük yaşamda sembol, logo, resim, fotoğraf ve simgeler yazılı metinlere göre daha fazla dikkat çekmekte ve bu nedenle hemen hemen her alanda bunlardan yararlanılmaya çalışılmaktadır. Özellikle kitle iletişim araçlarında görselliğin yazıya göre ön planda olması bunun bir işaretidir.*” (Yengin 1996, 8).

Öğrencilere resimler vasıtasıyla yazı yazdırmanın belki de en önemli katkısı öğrencilerde yazma hevesini geliştirici etkiye sahip olmasıdır. Burada dikkat edilmesi gereken hususların başında seçilecek resimlerin niteliği gelmektedir. Zira seçilen resmin öğrencilerin ilgi, istek ve seviyelerine uygun olması gerekmektedir. İşte bu noktada daha önceden de belirtildiği gibi ders kitapları ve bu ders kitaplarındaki kullanılan görseller, görsellerin temaya ve öğrenci seviyesine ve öğrencinin beklentilerine uygunluğu son derece önemlidir. Bunun sağlanması esnasında öğretmenlerin ve görsel uzmanlarının fikirlerinin alınması da son derece önemlidir. Çünkü eğitim-öğretim faaliyetlerinde birinci derecede etkin olan ve öğrencileri her yönüyle en iyi tanıyan öğretmenlerdir. Uygulama safhasında hangi görsellerin öğrencilerin becerileri üzerinde daha etkili olduklarına yönelik gözlemci ve uygulayıcı konumundaki öğretmenlerin fikirleri hem kullanılacak görseli hem de niteliğini belirlemede birer unsur olduğu unutulmamalıdır.

Ders kitaplarının değerlendirilmesi konusuna bakıldığında iki boyut üzerinde yapıldığı görülmektedir. Bu boyutlardan biri kitapların içerik analizi, diğeri ise kitapların görsel öğeler açısından değerlendirilmesidir. Yukarıda detaylı olarak görsellerin genel anlamda eğitim-öğretimde özeldir ise Türkçenin öğrenme alanlarındaki önemi üzerinde duruldu. Bu önemden dolayı Türkçe ders kitaplarının görselliğinin öğretmen görüşlerinden hareketle eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesi büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü yapılan araştırmalar incelendiğinde ders kitaplarının içeriği ile ilgili değerlendirmelere sıkça rastlandığı hâlde, görsel öğeler açısından değerlendirilmesi konusuna gereken önemin verilmediği görülmektedir. Bu araştırmada ders kitaplarındaki görsel unsurların eleştirel bir bakışla incelenmesi eksikliğini görülmüşür.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2011–2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan MEB tarafından hazırlanmış 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan görsel unsurların (resim, fotoğraf, karikatür

vb.) Türkçe öğretmenlerinin görüşlerini alarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesidir. Bu inceleme sonucunda ders kitaplarındaki görsel unsurlarla ilgili öğretmen görüşleri değerlendirilerek kitaba ve kitapta kullanılan görsel unsurlara yönelik önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır.

Problem Cümlesi: Yapılan bu çalışmayla aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır.

1. 2005 Türkçe Öğretim Programına göre MEB'in hazırladığı 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan görsel öğeleri (resim, fotoğraf, karikatür vb.) Türkçe öğretmenleri ne derece yeterli bulmaktadır?

2. 2005 Türkçe Öğretim Programına göre MEB'in hazırladığı 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan görsel öğeler (resim, fotoğraf, karikatür vb.) hakkında Türkçe öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

1.3. Sayıtlar

1. Araştırmaya katılan bütün Türkçe öğretmenleri veri toplama aracında yer alan soruları doğru cevaplamışlardır.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2011–2012 eğitim-öğretim yılında ilköğretim okullarında okutulan MEB tarafından hazırlanmış 8. sınıf Türkçe ders kitapları ile sınırlıdır.

2. Araştırma, 2011–2012 öğretim yılında Erzurum ili Palandöken ilçesindeki Türkçe öğretmenleriyle sınırlıdır.

2.Yöntem

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada tarama listesi, görüşme vb. araçlardan yararlanarak var olan bir durumu en son özelliğiyle saptama amacını güden ve bireylerin başlıca eğilimlerini ortaya çıkarmaya, karşılaştırmalar yapmaya, sanılamaya yarayan bir araştırma yolu survey yöntemi kullanılmıştır. “Bu yöntem, objelerin, varlıkların kurumların, grupların ve çeşitli alanların "ne" olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır. Bu yöntem dayanan araştırmalarla, “Durum nedir? Neredeyiz? gibi sorulara, mevcut zaman kesiti içinde olduğu düşünülen verilere dayanılarak cevap bulmak istenir. Genellikle bir survey yöntemi olan betimleme yöntemi, grupla ilgili, genişliğine (Cross-Sectional) bir çalışmadır. Bu tür araştırmalar, çok sayıda obje ya da denek üzerinde ve belirli bir zaman kesiti içinde yapılmaktadır.” (Kaptan, 1998: 59)

2.2. Araştırmanın Örnekleme

Erzurum ili Palandöken ilçesindeki ilköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenleri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

2.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Erzurum İli Palandöken ilçesindeki 40 merkezinde bulunan rastgele seçilen 35 ilköğretim okulundan 92 Türkçe öğretmeni oluşturmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması

Survey yöntemiyle yapılan bu araştırmada veri toplama aracı olarak 5’li Likert derecelendirme tipindeki Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Unsurlarla İlgili Öğretmen Görüşleri Ölçeği kullanılmıştır. Problem cümlesini aydınlatmak amacıyla araştırma yapılacak olan ilköğretim

okulları belirlenmiş ve daha sonra araştırmaya katılacak olan 92 Türkçe öğretmeniyle yüz yüze görüşülmüş konu hakkında Türkçe öğretmenleri bilgilendirilmiştir. Araştırmaya başlanmadan önce konu hakkında ilgili alan taraması yapılmış yapılan benzer çalışmalar incelenmiştir.

Araştırmanın verileri, öğretmen görüşlerini belirlemeye yönelik 13 maddelik katılıyorum, tamamen katılıyorum, kısmen katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, hiç katılmıyorum şeklindeki 5’li likert derecelendirme tipindeki Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Unsurlarla İlgili Öğretmen Görüşleri Ölçeği (Uzuner, Aktaş, Albayrak, 2010: 729) araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ve Türkçe eğitimcilerinin görüşleri alınarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve 18 maddeye çıkarılmıştır. Geliştirilen yeni ölçeğin kapsam geçerliliği, anlaşılabilirlik ve güvenilirliğinin sağlanması için Erzurum ili Yakutiye ilçesinde 25 ilköğretim okulunda görev yapan 55 Türkçe öğretmene ön uygulama yapılmış; ölçeğin Alpha güvenilirlik katsayısı 0.84 olarak belirlenmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Çalışmanın sonucunda elde edilen veriler analizinde SPSS 10,0 paket programı kullanılmıştır. Öğretmen görüşlerini belirlemede madde bazında frekans (n-sayı) ve yüzde (%) kullanılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Tablo 1. Maddelerle İlgili Betimleyici İstatistikî Tablo

Maddeler	Sayı(n)	Tercih Edilen Ölçek Puanı	Aritmetik Ortalama(X)	Standart Sapma	
S-1.	92	1,00	4,00	2,8261	,70491
S-2.	92	1,00	4,00	2,5761	,72980
S-3.	92	1,00	5,00	2,5435	,81757
S-4.	92	1,00	4,00	2,8587	,65602
S-5.	92	1,00	4,00	1,7065	,89612
S-6.	92	1,00	4,00	2,5652	,71567
S-7.	92	1,00	5,00	2,8587	,71991
S-8.	92	1,00	5,00	2,6413	,77858
S-9.	92	2,00	5,00	4,2391	,91831
S-10.	92	2,00	5,00	4,0870	,90968
S-11.	92	1,00	3,00	1,1739	,45954
S-12.	92	2,00	5,00	4,2717	,83998
S-13.	92	2,00	5,00	4,3696	,87351
S-14.	92	1,00	2,00	1,0978	,29871
S-15.	92	2,00	5,00	4,3478	,86995
S-16.	92	1,00	4,00	2,5652	,71567
S-17.	92	2,00	5,00	4,0761	,75932
S-18.	92	1,00	5,00	3,7391	1,11798

Türkçe ders kitaplarındaki görsel unsurlara ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde kitaplar ve kitapların düzenlenmesiyle ilgili olarak en olumlu cevap verilen; “Ders kitaplarında yazma çalışmalarında görsellere yer verilmelidir. (X=4,3696)”, “Görseller metinleri okumaya öğrencide istek uyandırıcı etkiye sahiptir. (X=4,3478)”, “Konuşma çalışmalarında görsellere yer verilmelidir. (X=4,2717)”, “Ders kitabında öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve öğrencilere

Turkish Studies

olumsuz örnek olacak görsellere yer verilmemiştir. (X=4,2391)”, “Görseller öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmede etkilidir. (X=4,0870) ve “Görseller metinleri okumaya öğrencide istek uyandırıcı etkiye sahiptir. (X=4,0761) maddeleri olmuştur. Öğretmen tarafından en yetersiz görülenler ise; “Görseller öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yöneliktir. (X=1,0978)”, “Görseller öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmede etkilidir.(X=1,1739)” ve “Görseller öğrencileri konuya güdeleyici niteliktedir. (X=1,7065)” maddeleri olmuştur.

Ölçeğimizde yer alan “Görseller öğrenciler tarafından anlaşılır niteliktedir.(X=2,6413)”, “Görseller bulunduğu metnin içeriğine uygundur.(X=2,5761)”, “Metinlerde yer alan görseller konuyu özetler.(X=2,5652)”, “Görseller konunun daha iyi açıklanmasına/anlaşılmasına yardımcı olacak niteliktedir.(X=2,5435)” maddeleri yetersiz görülmüştür. “Görseller öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir.(X=2,8587)”, “Görseller metinde verilen bilgileri destekler niteliktedir.(X=2,8587)”, “Ders kitabında yer alan görseller öğrencilerin yaş seviyesine uygundur.(X=8261)” maddeleri ise kısmen yetersiz bulunmuştur.

Tablo. 2 Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Unsurlarla İlgili Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Unsurlarla İlgili Öğretmen Görüşlerine İlişkin Sorular	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1. Ders kitabında yer alan görseller öğrencilerin yaş seviyesine uygundur.	-	-	11	12,0	59	64,1	17	18,5	5	5,4
2. Görseller bulunduğu metnin içeriğine uygundur.	-	-	9	9,8	39	42,4	40	43,5	4	4,3
3. Görseller konunun daha iyi açıklanmasına/anlaşılmasına yardımcı olacak niteliktedir.	-	-	9	9,8	36	39,1	39	42,4	7	7,6
4. Görseller öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir.	-	-	11	12,0	60	65,2	18	19,6	3	3,3
5. Görseller öğrencileri konuya güdeleyici niteliktedir.	-	-	5	5,4	12	13,0	26	28,3	49	53,3
6. Metinlerde yer alan görseller konuyu özetler.	-	-	9	9,8	37	40,2	43	46,7	3	3,3
7. Görseller metinde verilen bilgileri destekler niteliktedir.	1	1,1	11	12,0	58	63,0	18	19,6	4	4,3
8. Görseller öğrenciler tarafından anlaşılır niteliktedir.	2	2,2	8	8,7	40	43,5	39	42,4	3	3,3
9. Ders kitabında öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve öğrencilere olumsuz örnek olacak görsellere yer verilmemiştir.	47	51,1	25	27,2	15	16,3	5	5,4	-	-
10. Görseller öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmede etkilidir.	38	41,3	28	30,4	22	23,9	4	4,3	-	-
11. Ders kitabındaki konuşma etkinliklerinde görsellere					3	3,3	10	10,9	79	85,9

Turkish Studies

yer verilmiştir.											
12. Türkçe ders kitabındaki konuşma etkinliklerinde görsellere yer verilmelidir.	45	48,9	30	32,6	14	15,2	3	3,3			
13. Görseller yazma becerilerini geliştirmede etkilidir	54	58,7	22	23,9	12	13,0	4	4,3	-	-	
14. Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerinde görsellere yer verilmiştir.	-	-	-	-	-	-	9	9,8	83	90,2	
15. Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerinde görsellere yer verilmelidir.	52	56,5	24	26,1	12	13,0	4	4,3			
16. Görseller öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yöneliktir.	-	-	9	9,8	37	40,2	43	46,7	3	3,3	
17. Görseller öğrencide okuma isteği uyandırmaktadır.	27	29,3	48	52,2	14	15,2	3	3,3			
18- Ders kitaplarında resimler dışında karikatür, grafik gibi görsel öğelere de yer verilmiştir	28	30,4	28	30,4	24	26,1	8	8,7	4	4,3	

MEB tarafından hazırlanan ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabının görsel unsurlar ile ilgili öğretmen görüşleri incelendiğinde araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin soru 9 (*Ders kitabında öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve öğrencilere olumsuz örnek olacak görsellere yer verilmemiştir.*) soru 10(*Görseller öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmede etkilidir.*) soru 12(*Türkçe ders kitabındaki konuşma etkinliklerinde görsellere yer verilmelidir.*) soru 13 (*Görseller yazma becerilerini geliştirmede etkilidir.*) soru 15 (*Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerinde görsellere yer verilmelidir.*) tamamen katılıyorum şeklinde; sadece 17. soruya (*Görseller öğrencide okuma isteği uyandırmaktadır.*) katılıyorum şeklinde; soru 1(*Ders kitabında yer alan görseller öğrencilerin yaş seviyesine uygundur.*) soru 4 (*Görseller öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir.*) ve soru 7'ye (*Görseller metinde verilen bilgileri destekler niteliktedir.*) kararsızım şeklinde; soru 16(*Görseller öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yöneliktir.*) katılmıyorum şeklinde; soru 5 (*Görseller öğrencileri konuya güdeleyici niteliktedir.*) soru 11(*Ders kitabındaki konuşma etkinliklerinde görsellere yer verilmiştir.*) soru 14(*Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerinde görsellere yer verilmiştir.*) hiç katılmıyorum şeklinde cevap verdikleri tespit edilmiştir. Soru 18'e (*Ders kitaplarında resimler dışında karikatür, grafik gibi görsel öğelere de yer verilmiştir.*) tamamen katılıyorum ve katılıyorum; soru 2. (*Görseller bulunduğu metnin içeriğine uygundur.*) Soru 3. (*Görseller konun daha iyi açıklanmasına/anlaşılmasına yardımcı olacak niteliktedir.*) soru 8. (*Görseller öğrenciler tarafından anlaşılır niteliktedir.*) kararsızım ve katılmıyorum şeklinde ağırlıklı olarak cevap verdikleri tespit edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Ders kitaplarında kullanılan materyallerin etkililiğini belirleyen etkenlerden biri de hitap ettiği duyu organlarıdır. Çünkü eğitimin hangi kademesinde olursa olsun bir materyal ne kadar çok duyu organına hitap ederse amaca daha çabuk ve etkin ulaşır. Görsel öğelerin hem soyut hem de soyut düşünme aşamasında ama özellikle de somut düşünme aşamasında öğrencilerin düşünme, anlama ve anlatma becerilerini geliştirici bir yönünün olduğu bilinmektedir. Bu amaç

Turkish Studies

doğrultusunda yapılan çalışmanın sonucunda Türkçe 8. sınıf ders kitabında 9. (Ders kitabında öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve öğrencilere olumsuz örnek olacak görsellere yer verilmemiştir.), 10. (Görseller öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmede etkilidir.), 12. (Türkçe ders kitabındaki konuşma etkinliklerinde görsellere yer verilmelidir.), 13. (Görseller yazma becerilerini geliştirmede etkilidir.), 15.(Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerinde görsellere yer verilmelidir.) 17. (Ders kitaplarında resimler dışında karikatür, grafik gibi görsel öğelere de yer verilmiştir.) maddeler araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri tarafından olumlu bulunmuştur.

1.madde (Ders kitabında yer alan görseller öğrencilerin yaş seviyesine uygundur.), 4.(Görseller öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir.), ve 7. (Görseller metinde verilen bilgileri destekler niteliktedir.) 16. (Görseller öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yöneliktir.) 5.(Görseller öğrencileri konuya güdeleyici niteliktedir.), 11. (Ders kitabındaki konuşma etkinliklerinde görsellere yer verilmiştir.), 14. (Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerinde görsellere yer verilmiştir.), 2. (Görseller bulunduğu metnin içeriğine uygundur.), 3. (Görseller konun daha iyi açıklanmasına/anlaşılmasına yardımcı olacak niteliktedir.) ve 8. (Görseller öğrenciler tarafından anlaşılır niteliktedir.) sorulara olumsuz cevap verdikleri görülmüştür. Araştırmada elde edilen bulgularda olumsuz görüşlerin oranının yüzde olarak yüksek olması dikkat çekicidir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar (Uzuner, Aktaş, Albayrak, 2010), (Özay, Hasenekoğlu, 2007) (Genç, 2004), (Delice, Aydın, Kardeş, 2009) tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Öneriler

Araştırmanın sonuçlarından hareketle olarak şu öneriler sunulabilir:

1. Görsel öğeler konuşma ve yazma becerilerini geliştirmede çok etkili olduğu sonucuna rağmen (S.10: %38 ve S.14:%54) Türkçe ders kitabında yer alan konuşma ve yazma çalışmalarında görsel öğelere yer verilmemiştir. Konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesinde görsel öğelere yer verilebilir.

2. Türkçe ders kitaplarındaki görsel öğelerin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Türkçe ders kitabındaki görsel öğelerin yeni Türkçe Ders Programında yer alan temel becerilerden olan yaratıcı düşünme/düşünebilme becerilerini geliştirmeye yönelik olarak yeniden tasarlanmalıdır.

3. Yapılan bu çalışma sadece 8.sınıf ders kitabıyla sınırlıdır. Araştırmacılar benzer çalışmayı ilköğretim ikinci kademedeki diğer sınıflara da yapılabilir.

4. Türkçe ders kitabı hazırlanırken görsel öğelerin kullanımına yönelik olarak Türkçe öğretmenlerinin de görüşleri alınmalıdır.

5. Bu araştırmada Türkçe ders kitabındaki görseller öğretmen görüşleri dikkate alınarak incelenmiştir, yapılacak diğer bir çalışmayla ilgili konuda öğrencilerin görüşleri de alınabilir.

KAYNAKÇA

BATUR, Z. (2010). *Ana Dili Öğretiminde Gösterge Biliminin Yeri: Ana Dili Ders Kitaplarındaki Sözel Metinlerle Görsel Metinleri Bütünselliğinin Analizi*. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/4 Fall 2010

- DELİCE, A., Aydın, E. ve KARDEŞ, D.(2009).*Öğretmen Adayı Gözüyle Matematik Ders Kitaplarında Görsel Öğelerin Kullanımı*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi Yıl: 8 Sayı: 16 Güz 2009/2, s.75–92.
- DEMİREL, Ö. ve KIROĞLU, K. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- GENÇ, A.(2004). *Geçmişten Günümüze Yerel Almanca Ders Kitaplarında Görsel Düzen*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 27 : [2004] 106–115.
- GİKONV, J. (1991). *Graphic İllustration in Black and White*, Design Press, Newyork
- GÜNEŞ, F. (2002).*Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- GÜNEŞ, F.(2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KAPTAN, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- KAYA, Z. (2005).*Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- KILIÇ, A. ve SEVEN, S. (2003).*Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- KÜÇÜKAHMET, L.(2001). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- NELSON, Murry R (1992).*Children and Social Studies*. Harcount Brace Jovanovich Collage Publishers.
- ÖZAY, E. ve HASANEKOĞLU, İ.(2007). *Lise-3 Biyoloji Ders Kitaplarındaki Görsel Sunumda Gözlemlenen Bazı Sorunlar*. Türk Fen Eğitim Dergisi. sYıl 4, Sayı 1, Mayıs 2007 ss80–91.
- ÖZBAY, M.(2006). *Özel Öğretim Yöntemleri I*. Ankara: Öncü Kitap Yayın.
- SABAN, A.(2005). *Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- TAŞ, A.M.(2007).*Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi*. Selcuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. S.17, ss.519-532
- UZUNER, S., AKTAŞ, E ve ALBAYRAK, L.(2010).*Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller (İllüstrasyonlar) Açısından Değerlendirilmesi*. TÜBAR-XXVII-/2010-Bahar, ss.721-733
- VARIŞ, F. (1991).”*Program Geliştirmeye Sistemik Yaklaşım*” *Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler*. (Ed: Ayhan Hakan).Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 144.
- YANPAR, T. (2005).*Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- YENGİN, H. (1996). *Medyanın Dili*. İstanbul: Der Yayınları.